ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ΑΝΤΟΝΙΟ ΤΙΖΖΑΝΟ

της 26ης Σεπτεμβρίου 2002 [1]

Προκαταρκτικά

1. Με διάταξη της 9ης Ιουνίου 2000, το Hoge Raad der Nederlanden (στο εξής: το Hoge Raad) υπέβαλε στο Δικαστήριο τρία προδικαστικά ερωτήματα αφορώντα την ερμηνεία της οδηγίας 92/100/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Νοεμβρίου 1992, σχετικά με το δικαίωμα εκμισθώσεως, το δικαίωμα δανεισμού και ορισμένα δικαιώματα συγγενικά προς την πνευματική ιδιοκτησία στον τομέα των προϊόντων της διανοίας [2] (στο εξής: οδηγία 92/100 ή οδηγία). Και τα τρία ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία της εννοίας «εύλογη αμοιβή», κατά το άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας, με σκοπό, κατ' ουσίαν, να προσδιοριστεί αν πρόκειται ή όχι για κοινοτική έννοια και ποιες είναι οι εξ αυτού απορρέουσες συνέπειες, τόσο στη μια όσο και στην άλλη περίπτωση, για τους σκοπούς του προσδιορισμού των εφαρμοστέων για τον υπολογισμό του ύψους της κριτηρίων.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ιταλική.

2 — ΕΕ L 346, σ. 61.

Νομικό πλαίσιο

Η οδηγία 92/100/ΕΟΚ

2. Η οδηγία σκοπεί στην εγκαθίδρυση εναρμονισμένου πλαισίου των εθνικών νομοθεσιών σχετικά με το δικαίωμα εκμισθώσεως και δανεισμού στον τομέα της πνευματικής ιδιοκτησίας, καθώς και με ορισμένα αποκαλούμενα συγγενικά προς το δικαίωμα του δημιουργού δικαιώματα, στον βαθμό που απαιτείται για τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της κοινής αγοράς.

3. Στο προοίμιο, οι λόγοι και οι σκοποί της οδηγίας παρατίθενται ειδικότερα, όσον αφορά εν προκειμένω, ως εξής:

«εκτιμώντας ότι [υφίστανται διαφορές] στην παρεχόμενη από τη νομοθεσία και τις πρακτικές των κρατών μελών έννομη προστασία του δικαιώματος του δημιουργού και [των συγγενικών δικαιωμάτων επί έργων], όσον αφορά την εκμίσθωση και τον δανεισμό, και ότι οι διαφορές αυτές μπορούν να δημιουργήσουν εμπόδια στις συναλλαγές, να προ-

καλέσουν στρεβλώσεις του ανταγωνισμού και να παρακωλύσουν την υλοποίηση και την [εύρυθμη] λειτουργία της εσωτερικής αγοράς·

[...]

εκτιμώντας ότι, για τη συνέχεια του δημιουργικού και καλλιτεχνικού έργου των δημιουργών και των καλλιτεχνών ερμηνευτών ή εκτελεστών, είναι αναγκαία η [προσπόριση] επαρκούς εισοδήματος και ότι οι επενδύσεις που απαιτούνται, ιδίως για την παραγωγή φωνογραφημάτων και ταινιών, είναι ιδιαίτερα υψηλές και ριψοκίνδυνες· ότι η δυνατότητα πραγματοποιήσεως του εν λόγω εισοδήματος και αποσβέσεως των επενδυόμενων ποσών μπορεί να διασφαλιστεί αποτελεσματικά μόνο με την ενδεδειγμένη έννομη προστασία των εν λόγω δικαιούχων·

[...]

εκτιμώντας ότι το νομικό πλαίσιο της Κοινότητας για το δικαίωμα εκμισθώσεως και δανεισμού καθώς και για ορισμένα συγγενικά δικαιώματα μπορεί να ορίζει απλώς ότι τα κράτη μέλη προβλέπουν δικαιώματα σχετικά με την εκμίσθωση και τον δανεισμό για ορισμένες κατηγορίες δικαιούχων και, επιπλέον, προβλέπουν δικαιώματα υλικής ενσωματώσεως, αναπαραγωγής, διανομής, ραδιοτηλεοπτικής μεταδόσεως και παρουσιάσεως στο κοινό για ορισμένες κατηγορίες δικαιούχων στο πεδίο προστασίας των συγγενικών δικαιωμάτων·

[...]»

4. Σε σχέση με τα προεκτεθέντα και στον βαθμό που ενδιαφέρει εν προκειμένω, η οδηγία προβλέπει εναρμονισμένη προστασία των συγγενικών δικαιωμάτων που αφορούν τα φωνογραφήματα, τις ταινίες και τις ραδιοφωνικές μεταδόσεις, όσον αφορά αντίστοιχα τους καλλιτέχνες ερμηνευτές ή εκτελεστές, τους παραγωγούς και τους άλλους οργανισμούς ραδιοφωνικών μεταδόσεων, οι οποίοι δεν τυγχάνουν της προστασίας του δημιουργού.

5. Ειδικότερα, το άρθρο 8 αποτελεί ρύθμιση των ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών και της παρουσιάσεως στο κοινό των «καλλιτεχνικών εκτελέσεων», ορίζοντας:

«1. Τα κράτη μέλη προβλέπουν για τους καλλιτέχνες ερμηνευτές ή εκτελεστές το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν την ασύρματη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση και την παρουσίαση στο κοινό των εκτελέσεών τους, εκτός από τις περιπτώσεις κατά τις οποίες η εκτέλεση αποτελεί ήδη μέρος ραδιοτηλεοπτικής εκπομπής ή γίνεται από υλική ενσωμάτωση.

2. Τα κράτη μέλη προβλέπουν ένα δικαίωμα προκειμένου να εξασφαλίζεται ότι ο χρήστης καταβάλλει εύλογη και ενιαία αμοιβή σε περίπτωση που ένα φωνογράφημα το οποίο εκδίδεται για εμπορικούς σκοπούς ή μια αναπαραγωγή του φωνογραφήματος αυτού χρησιμοποιείται για ασύρματη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση ή για οποιαδήποτε παρουσίαση στο κοινό και προκειμένου να εξασφαλίζεται ότι η αμοιβή αυτή κατανέμεται μεταξύ των καλλιτεχνών ερμηνευτών ή

εκτελεστών και των παραγωγών των φωνογραφημάτων. Τα κράτη μέλη, ελλείψει συμφωνίας μεταξύ καλλιτεχνών ερμηνευτών ή εκτελεστών και παραγωγών φωνογραφημάτων, μπορούν να θεσπίζουν τους όρους για την κατανομή αυτής της αμοιβής μεταξύ τους.»

6. Η ούτως παρεχόμενη προστασία αποτελεί απλώς την κατ' ελάχιστον εναρμόνιση, όπως προκύπτει από την εικοστή αιτιολογική σκέψη, η οποία ορίζει:

«εκτιμώντας ότι τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ευρύτερη προστασία από εκείνη του άρθρου 8 της παρούσας οδηγίας για τους δικαιούχους των συγγενικών δικαιωμάτων».

7. Η προβλεπόμενη στο άρθρο 8, παράγραφος 2, εύλογη αμοιβή δεν προσδιορίζεται επακριβώς στην οδηγία ούτε και στο προοίμιό της.

8. Πάντως, στο προοίμιο παρατίθενται ορισμένα ενδεικτικά στοιχεία αφορώντα την εύλογη αμοιβή υπέρ του δικαιούχου στη διαφορετική περίπτωση της εκχωρήσεως του δικαιώματος εκμισθώσεως, όπου αποσαφηνίζεται ότι η εύλογη αυτή αμοιβή προβλέπεται, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι:

«[...] είναι αναγκαίο να καθιερωθεί σύστημα [διασφαλίζον] ότι οι δημιουργοί και οι καλλιτέχνες ερμηνευτές ή εκτελεστές λαμβάνουν εύλογη αμοιβή από την οποία δεν χωρεί παραίτηση και έχουν τη δυνατότητα να αναθέτουν τη διαχείριση αυτού του δικαιώματος σε εταιρίες συλλογικής διαχειρίσεως που τους εκπροσωπούν·

[...] η εύλογη αμοιβή μπορεί να καταβάλλεται με βάση μια ή περισσότερες πληρωμές καταβλητέες ανά πάσα στιγμή, κατά τη σύναψη της συμβάσεως ή αργότερα·

[...] για την εύλογη αυτή αμοιβή πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η σπουδαιότητα της συμβολής των εμπλεκομένων δημιουργών και καλλιτεχνών ερμηνευτών ή εκτελεστών στο φωνογράφημα ή στην ταινία.»

Η διεθνής ρύθμιση

9. Η οδηγία και ειδικότερα οι αφορώσες την παρούσα δίκη διατάξεις πρέπει να αναλύονται υπό το φως της αντίστοιχης διεθνούς ρυθμίσεως στην οποία αναφέρεται ρητώς η δέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας, υπογραμμίζοντας ότι «πρέπει να υπάρξει προσέγγιση της νομοθεσίας των κρατών

μελών κατά τρόπον ώστε οι εθνικές διατάξεις [να μη συγκρούονται με εκείνες των διεθνών συμβάσεων], στις οποίες βασίζεται η πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα πολλών κρατών μελών».

10. Στον βαθμό που ενδιαφέρει εν προκειμένω, η διεθνής ρύθμιση εκπορεύεται βασικά από τη συμφωνία TRIPS [3] και από τη διεθνή σύμβαση περί της προστασίας των καλλιτεχνών ερμηνευτών ή εκτελεστών, των παραγωγών φωνογραφημάτων και των ραδιοφωνικών οργανισμών, η οποία υπογράφηκε στη Ρώμη στις 26 Οκτωβρίου 1961 και της οποίας συμβαλλόμενα μέρη είναι όλα τα κράτη μέλη, πλην της Πορτογαλίας, και στην οποία παραπέμπει η συμφωνία TRIPS.

11. Δυνάμει του άρθρου 14 της συμφωνίας TRIPS, τα μέρη οφείλουν να διασφαλίζουν τα ακόλουθα:

«1. Προκειμένου περί της εγγραφής της ερμηνείας τους σε κάποιο μέσο ηχογραφήσεως, οι καλλιτέχνες ερμηνευτές έχουν τη δυνατότητα να εμποδίζουν τις ακόλουθες πράξεις, όταν αυτές επιχειρούνται χωρίς την

3 — Συμφωνία για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου, παράρτημα 1 Γ της Συμφωνίας για την ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΕΕ 1994, L 336, σ. 214-233), υιοθετηθείσα με την απόφαση 94/800/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1994, σχετικά με την εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σύναψη των συμφωνιών που απέρρευσαν από τις πολυμερείς διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994), καθόσον αφορά τα θέματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές της (ΕΕ L 336, σ. 1).

άδειά τους: την εγγραφή κάποιας ερμηνείας που δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο εγγραφής, καθώς και την αναπαραγωγή της εγγραφής αυτής [...] και τη διάθεση στο κοινό κάποιας ζωντανής ερμηνείας τους.

[...]

6. Κάθε μέρος δύναται να θεσπίζει, σε σχέση με τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται βάσει των παραγράφων 1, 2 και 3, προϋποθέσεις, περιορισμούς, εξαιρέσεις και επιφυλάξεις, στο μέτρο που τούτο επιτρέπεται βάσει της Συμβάσεως της Ρώμης [...].»

12. Εξάλλου, το άρθρο 7 της Συμβάσεως της Ρώμης προβλέπει κατ' ελάχιστον προστασία την οποία τα συμβαλλόμενα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν υπέρ των καλλιτεχνών ερμηνευτών ή εκτελεστών. Η ανωτέρω διάταξη ορίζει ειδικότερα ότι:

«1. Η προβλεπόμενη από την παρούσα Σύμβαση προστασία των καλλιτεχνών ερμηνευτών ή εκτελεστών πρέπει να προσφέρεται στην απαγόρευση:

α) της ραδιοφωνικής μεταδόσεως και της παρουσιάσεως στο κοινό, χωρίς την έγκρισή τους, των εκτελέσεών τους,

εκτός και αν η συγκεκριμένη εκτέλεση, χρήση της οποίας έγινε για τη ραδιοφωνική μετάδοση ή την παρουσίαση στο κοινό, αποτελεί ήδη μεταδοθείσα ραδιοφωνικώς εκτέλεση ή εκτελεσθείσα από υλική ενσωμάτωση» της εκτελέσεώς τους [4].

13. Το άρθρο 12 διέπει τις αποκαλούμενες δευτερεύουσες χρήσεις των φωνογραφημάτων, προβλέποντας ότι:

«οσάκις ένα φωνογράφημα κυκλοφορεί για εμπορικούς σκοπούς ή η αναπαραγωγή του χρησιμοποιείται ευθέως για τη ραδιοφωνική μετάδοση ή για οποιαδήποτε παρουσίασή του στο κοινό, ο χρήστης καταβάλλει εύλογη και εφάπαξ αμοιβή στους καλλιτέχνες ερμηνευτές ή εκτελεστές ή στους παραγωγούς των φωνογραφημάτων ή και σε αμφοτέρους. Η εθνική νομοθεσία επιτρέπεται, ελλείψει συμφωνίας μεταξύ των ενδιαφερομένων, να θεσπίζει τους όρους για την κατανομή της εν λόγω αμοιβής» [5].

14. Πέραν της ουσιαστικής εναρμονίσεως, η Σύμβαση περιλαμβάνει επίσης, στα άρθρα 2, 4 και 5, κανόνες αφορώντες την εθνική μεταχείριση, στους οποίους και παραπέμπει με τη σειρά του το άρθρο 1, παράγραφος 3, της συμφωνίας TRIPS. Υπενθυμίζω ότι, σύμφωνα με την τελευταία, «τα μέλη επιφυλάσσουν τη μεταχείριση που προβλέπεται στην παρούσα συμφωνία στους υπηκόους των υπολοίπων μελών» διευκρινίζοντας, στον βαθμό που ενδιαφέρει εν προκειμένω, ότι «νοούνται τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα τα οποία πληρούν τις προϋποθέσεις αναγνωρίσεως της προστασίας, όπως αυτές καθορίζονται από τη [...] Σύμβαση της Ρώμης [...]» [6].

Η ολλανδική ρύθμιση

15. Το άρθρο 7 του Wet op de naburige rechten (ολλανδικού νόμου περί των συγγενικών δικαιωμάτων, στο εξής: WNR), της 18ης Μαρτίου 1993, ο οποίος άρχισε να ισχύει από 1ης Ιουλίου 1993, ακολούθως δε τροποποιήθηκε με τον νόμο της 21ης Δεκεμβρίου 1995 (Staatsblad 1995, αριθ. 653), αποτελεί μέτρο προσαρμογής της εθνικής έννομης τάξεως προς την απορρέουσα από το άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας υποχρέωση, παράλληλα δε και της συμμορφώσεως του ολλανδικού δικαίου προς τη Σύμβαση της Ρώμης.

16. Η εν λόγω διάταξη ορίζει:

«1. Φωνογράφημα που παράγεται για εμπορικούς σκοπούς ή η αναπαραγωγή του μπορεί να μεταδίδεται ραδιοφωνικά ή να παρουσιάζεται στο κοινό με οποιοδήποτε άλλο τρόπο χωρίς την έγκριση του παραγωγού του φωνογραφήματος και του καλλιτέ-

4 — Ανεπίσημη μετάφραση.

5 — Ανεπίσημη μετάφραση.

6 — Η Ολλανδία κατέστη συμβαλλόμενο μέρος στη Σύμβαση στις 7 Οκτωβρίου 1993.

χνη ερμηνευτή ή εκτελεστή ή των δικαιοδόχων τους, υπό την προϋπόθεση ότι καταβάλλεται προς τούτο εύλογη αμοιβή.

2. Σε περίπτωση ελλείψεως συμφωνίας ως προς το ύψος της εύλογης αμοιβής, το Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage [πρωτοδικείο Χάγης], το οποίο επιλαμβάνεται πρωτοδίκως επιμελεία του ενός των διαδίκων, είναι αποκλειστικά αρμόδιο να καθορίσει το ύψος της αμοιβής.

3. Η αμοιβή οφείλεται τόσο στον καλλιτέχνη ερμηνευτή ή εκτελεστή όσο και στον παραγωγό ή στους δικαιοδόχους τους και κατανέμεται ισομερώς μεταξύ τους» [7].

17. Το άρθρο 15 του WNR ορίζει ότι η εν λόγω αμοιβή καταβάλλεται σε αντιπροσωπευτικό νομικό πρόσωπο των καλλιτεχνών ερμηνευτών ή εκτελεστών και των παραγωγών, οριζόμενο από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, και ότι το νομικό αυτό πρόσωπο εκπροσωπεί επιπλέον τους ενδιαφερομένους για τους σκοπούς του καθορισμού του ύψους της αμοιβής και της ασκήσεως του αποκλειστικού δικαιώματος.

Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

18. Η ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου υπόθεση άπτεται διαφοράς μεταξύ του Stichting ter Exploitatie van Naburige Rechten (στο εξής: SENA), ολλανδικού ιδρύματος εκπροσωπούντος τα δικαιώματα των καλλιτεχνών ερμηνευτών ή εκτελεστών και των παραγωγών και εισαγωγέων φωνογραφημάτων, και του Nederlandse Omroep Stichting (στο εξής: NOS), οργάνου συντονισμού της δημόσιας ραδιοτηλεοράσεως, με αντικείμενο τον καθορισμό τής, κατά το άρθρο 7 του WNR, οφειλόμενης από το NOS στο SENA εύλογης αμοιβής.

19. Κατά το έτος 1986, ήτοι σαφώς πριν από την έναρξη ισχύος του WNR, η Nederlandse Vereniging van Producenten en Importeurs van Beeld en Geluidsdragers (στο εξής: NVPI), ένωση που εκπροσωπούσε τότε τα συμφέροντα των παραγωγών φωνογραφημάτων, είχε συνάψει με το NOS συμφωνία, βάσει της οποίας το τελευταίο όφειλε να καταβάλει στην NVPI συγκεκριμένο ποσό ως αντιστάθμισμα για την εκ μέρους των ολλανδικών δημοσίων ιδρυμάτων μεταδόσεως προγραμμάτων ραδιοφωνική μετάδοση των φωνογραφημάτων. Το εν λόγω ποσό, υπολογιζόμενο σε ετήσια βάση, ανερχόταν σε 650 000 ολλανδικά φιορίνια (NLG) για την εντός του 1984 χρήση τους και επρόκειτο να ανέλθει σε 700 000 NLG για το 1994.

20. Με την έναρξη ισχύος του WNR, η εκπροσώπηση των συμφερόντων των παραγωγών και των καλλιτεχνών ερμηνευτών ή εκτελεστών φωνογραφημάτων περιήλθε, βάσει των διατάξεων του νόμου, στο SENA. Κατόπιν αυτού, η NVPI κατήγγειλε, τον Δεκέμβριο του 1993, την προαναφερθείσα συμφωνία. Οι διαπραγματεύσεις που ακολούθησαν μεταξύ NOS και SENA για τη σύναψη νέας συμφωνίας, όπως προβλέπει το άρθρο 7 του WNR, απέβησαν άκαρπες. Για τον λόγο αυτό το SENA προσέφυγε στο

7 — Ανεπίσημη μετάφραση.

Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage (στο εξής: πρωτοδικείο της Χάγης), αιτούμενο τον καθορισμό ποσού ύψους 7 500 000 NLG ως εύλογης αμοιβής. Το πρωτοδικείο της Χάγης καθόρισε το ύψος αυτής για το έτος 1995 σε 2 000 000 NLG, επιφυλασσόμενο ως προς την έκδοση αποφάσεως για τα επόμενα έτη.

21. Επιληφθέν κατόπιν εφέσεως, το Gerechtshof te 's-Gravenhage (στο εξής: εφετείο της Χάγης ή εφετείο) εξέδωσε στις 6 Μαΐου 1999 παρεμπίπτουσα απόφαση, με την οποία επισημαίνεται ότι ούτε ο ολλανδικός νόμος ούτε η οδηγία παρέχουν οποιαδήποτε λυσιτελή ένδειξη προσδιορισμού της εννοίας της εύλογης αμοιβής και ότι ειδικότερα η οδηγία δεν αποσκοπεί στην εναρμόνιση της μεθόδου υπολογισμού αυτής. Εξάλλου, το εφετείο έκρινε ότι η προβλεπόμενη από τον ολλανδικό νόμο εύλογη αμοιβή πρέπει να αντιστοιχεί κατά προσέγγιση στο ποσό που όφειλε το NOS στην NVPI κατ' εφαρμογήν της συμφωνίας του 1986, σύμφωνα με τη συναγομένη από τις προπαρασκευαστικές εργασίες του εν λόγω νόμου κανονιστική βούληση. Πάντως, το NOS οφείλει να προβεί σε αύξηση της αμοιβής εφόσον συντρέχει αύξηση ενός ή περισσοτέρων από τους ακολούθους συντελεστές: του αριθμού ωρών μεταδόσεως των φωνογραφημάτων, της *audiance* [ακροαματικότητας] των εκπροσωπουμένων από το NOS δικτύων, του ύψους των τιμών που αντιστοιχούν στους ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς των γειτονικών κρατών μελών, καθώς και της καταβαλλόμενης στις Κάτω Χώρες από τους εμπορικούς σταθμούς αμοιβής.

22. Κατά της αποφάσεως αυτής το SENA άσκησε αναίρεση, επικαλούμενο ότι είναι ασυμβίβαστη με την οδηγία. Συγκεκριμένα, η τελευταία, θεσπίζοντας αυτοτελή έννοια περί εύλογης αμοιβής, απαιτεί ενιαία ερμηνεία της εννοίας εντός των διαφόρων κρατών μελών, αποτέλεσμα του οποίου την επίτευξη, αντιθέτως, δεν επιτρέπει η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση.

23. Κατόπιν αυτού, καλούμενο να ερμηνεύσει τη διάταξη της οδηγίας 92/100, το Hoge Raad υπέβαλε, με διάταξη της 9ης Ιουνίου 2000, στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Αποτελεί η χρησιμοποιούμενη στο άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας έννοια "εύλογη αμοιβή" κοινοτική έννοια η οποία πρέπει να ερμηνεύεται και εφαρμόζεται με τον ίδιο τρόπο σε όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας;

2) Σε καταφατική περίπτωση:

α) βάσει ποιων κριτηρίων πρέπει να καθορίζεται το ύψος της εύλογης αμοιβής;

β) πρέπει να επιδιώκεται σύνδεση με το ποσό των αμοιβών οι οποίες, πριν από την έναρξη ισχύος της οδηγίας, είχαν συμφωνηθεί ή συνηθίζονταν στο συγκεκριμένο κράτος μέλος μεταξύ των οικείων οργανισμών;

γ) πρέπει ή επιτρέπεται να λαμβάνονται υπόψη οι προσδοκίες που δημιουργήθηκαν, κατά την έκδοση του εθνικού νόμου για τη μεταφορά της οδηγίας, στους ενδιαφερομένους ως προς το ύψος της αμοιβής;

δ) πρέπει να επιδιώκεται σύνδεση με το ποσό των αμοιβών που καταβάλλονται βάσει δικαιώματος δημιουργού μουσικών έργων όσον αφορά τη μετάδοση από ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς;

ε) πρέπει η αμοιβή να συνδέεται με τον δυνητικό ή με τον πραγματικό αριθμό ακροατών ή θεατών ή και με τους δύο αυτούς αριθμούς και, στην τελευταία περίπτωση, σε ποια αναλογία;

3) Αν στο πρώτο ερώτημα δοθεί αρνητική απάντηση, θα σημαίνει τότε αυτό ότι τα κράτη μέλη είναι τελείως ελεύθερα να καθορίζουν τα κριτήρια βάσει των οποίων πρέπει να ορίζεται το ύψος της εύλογης αμοιβής; Ή η ελευθερία αυτή έχει ορισμένα όρια και, στην περίπτωση αυτή, ποια είναι τα όρια αυτά;»

24. Στην ενώπιον του Δικαστηρίου δίκη κατέθεσαν παρατηρήσεις, πλην των διαδίκων της κύριας δίκης, η Επιτροπή, η Ολλανδική, Γερμανική, Φινλανδική, Πορτογαλική και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου.

Νομική ανάλυση

25. Με τα τρία ερωτήματά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο, κατ' ουσίαν, να αποφανθεί αν η κατά το άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας «εύλογη αμοιβή» αποτελεί κοινοτική έννοια ή όχι και ποιες είναι οι εξ αυτού, τόσο στη μια όσο και στην άλλη περίπτωση, συνέπειες για τους σκοπούς του καθορισμού των κριτηρίων που αποσκοπούν στον υπολογισμού του ύψους της αμοιβής.

Επιχειρήματα των διαδίκων

α) Επί της εννοίας της εύλογης αμοιβής

26. Κατά το SENA, η «εύλογη αμοιβή» είναι κοινοτική έννοια και ως τοιαύτη πρέπει να

ερμηνεύεται με βάση ενιαίους συντελεστές σε όλα τα κράτη μέλη. Η λύση αυτή, εκτός του ότι επιβάλλεται από τις γενικές αρχές της ίσης μεταχειρίσεως και της απαγορεύσεως των διακρίσεων, προκύπτει πρωτίστως από τον σκοπό της οδηγίας και της Συμβάσεως της Ρώμης, από την οποία και εμπνέεται ευθέως η πρώτη. Συγκεκριμένα, στόχος αμφοτέρων είναι η διασφάλιση αποτελεσματικής εναρμονίσεως, με σκοπό την αντιστάθμιση του οικονομικού μειονεκτήματος που προκύπτει ενδεχομένως για τους καλλιτέχνες ερμηνευτές ή εκτελεστές, καθώς και για τους παραγωγούς, από τη μετάδοση των έργων τους. Παρόμοιο αποτέλεσμα μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω ενιαίας ερμηνείας της εννοίας της εύλογης αμοιβής. Τούτο, άλλωστε, επιβεβαιώνεται, a contrario, από το άρθρο 5 της οδηγίας, το οποίο προβλέπει εξαιρέσεις από το αποκλειστικό δικαίωμα δανεισμού, οσάκις ασκείται από δημοσίους φορείς, υπό την προϋπόθεση ότι οι δημιουργοί «λαμβάνουν αμοιβή». Σε παρόμοια περίπτωση, η οδηγία προβλέπει ρητώς ότι τα κράτη μέλη, καθορίζοντας την αμοιβή, «έχουν την ευχέρεια [...] [να λαμβάνουν] υπόψη τους στόχους πολιτιστικής προαγωγής»· αντίθετα, το γεγονός ότι δεν υπάρχει παρόμοια αναφορά για την «εύλογη αμοιβή» του άρθρου 8 αποδεικνύει ότι δεν υφίσταται περιθώριο διακριτικής εξουσίας των κρατών μελών εκτός της πρώτης υποθέσεως.

27. Επίσης, το NOS, η Επιτροπή, η Ολλανδική, Πορτογαλική καθώς και Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υποστηρίζουν ότι η «εύλογη αμοιβή» είναι κοινοτική έννοια. Πάντως, γίνεται αναφορά σε ευρεία έννοια, ήτοι εκείνη της ευθυκρισίας, ουδείς ορισμός της οποίας δίδεται με την οδηγία, αλλ' ούτε και με τη Σύμβαση της Ρώμης, η οποία ανάγεται μάλλον, όπως υπογραμμίζουν ειδικότερα το NOS, η Πορτογαλική Κυβέρνηση καθώς και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, στην έννοια της δικαιοσύνης στη συγκεκριμένη περίπτωση. Εν πάση περιπτώσει, τα κράτη μέλη διατηρούν ευρύ περιθώριο ελευθερίας κατά την ερμηνεία της εν λόγω εννοίας, οπότε εκτιμάται ότι η οδηγία εμπεριέχει μόνον κατ' ελάχιστον εναρμόνιση.

28. Πάντως, γεγονός παραμένει, όπως υπογραμμίζουν τόσο η Επιτροπή όσο και η Ολλανδική Κυβέρνηση, ότι η ελευθερία των κρατών να προσδιορίζουν το περιεχόμενο της εν λόγω εννοίας δεν είναι απόλυτη, αλλ' οριοθετείται από τα απορρέοντα από το σύστημα της οδηγίας πλαίσια· συγκεκριμένα, η ως άνω ελευθερία πρέπει να κατευθύνεται προς την επίτευξη δίκαιου συμβιβασμού μεταξύ των συμφερόντων των παραγωγών και των καλλιτεχνών ερμηνευτών ή εκτελεστών, αφενός, και του συμφέροντος των τρίτων χρηστών, αφετέρου.

29. Επιπλέον, σύμφωνα με την Ολλανδική Κυβέρνηση, η κοινοτική φύση της επίδικης εννοίας σημαίνει ότι τα κράτη μέλη, μολονότι απολαύουν ευρείας διακριτικής ευχερείας συναφώς, οφείλουν, πάντως, να ενεργούν εντός των ορίων και των απορρεόντων από την ίδια τη φύση της εννοίας ελέγχων. Το ίδιο συμβαίνει και προκειμένου περί άλλων κοινοτικών εννοιών, όπως επί παραδείγματι με την έννοια της δημοσίας τάξεως.

Επ' αυτού, η προαναφερθείσα κυβέρνηση υπενθυμίζει ειδικότερα τις αποφάσεις Van Duyn [8] και Rutili [9] με τις οποίες το Δικαστήριο αναγνώρισε ότι, «καίτοι ουσιαστικώς τα κράτη μέλη παραμένουν ελεύθερα να καθορίζουν, σύμφωνα με τις εθνικές τους ανάγκες, τις απαιτήσεις δημοσίας τάξεως και δημοσίας ασφαλείας, εντούτοις, σε κοινοτικό πλαίσιο και, ιδίως, ως παρέκκλιση [από θεμελιώδεις αρχές], οι έννοιες αυτές πρέπει να ερμηνεύονται συσταλτικώς, ώστε το περιεχόμενό τους να μην μπορεί να καθορίζεται μονομερώς από κάθε κράτος μέλος, χωρίς τον έλεγχο των οργάνων της Κοινότητας» [10].

30. Τέλος, η Γερμανική και Φινλανδική Κυβέρνηση προτείνουν μεν αντίθετη λύση, επί της ουσίας, όμως, όχι κείμενη μακράν των θέσεων των λοιπών παρεμβαινουσών κυβερνήσεων. Αληθεύει μεν ότι αποκλείουν τον χαρακτηρισμό της εύλογης αμοιβής ως κοινοτικής εννοίας, παρατηρούν, πάντως, ότι τούτο δεν σημαίνει απεριόριστη ελευθερία των κρατών μελών. Κατά τη Γερμανία, ειδικότερα, οι περιορισμοί στους οποίους υπόκεινται οι εθνικές έννομες τάξεις κατά τον προσδιορισμό της εύλογης αμοιβής προκύπτουν από το αντικείμενο και τον σκοπό της ίδιας της οδηγίας και έγκεινται στην ανάγκη προσπορίσεως ενός κατάλληλου εσόδου στους καλλιτέχνες ερμηνευτές ή εκτελεστές, καθώς και της διανομής των προσόδων ανάλογα με τη σπουδαιότητα της συμβολής ενός εκάστου των δημιουργών και των καλλιτεχνών ερμηνευτών ή εκτελεστών.

8 — Απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 1974, 41/74, Van Duyn (Συλλογή τόμος 1974, σ. 537).

9 — Απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 1975, 36/75, Rutili (Συλλογή τόμος 1975, σ. 367).

10 — Προαναφερθείσα απόφαση Rutili, σκέψεις 26 και 27.

β) Επί των επιμέρους ερμηνευτικών κριτηρίων

31. Όσον αφορά τα ερμηνευτικά κριτήρια, μνεία των οποίων γίνεται στο σημείο 2, στοιχείο α', του προδικαστικού ερωτήματος, τους αποδίδουν μεγάλη σημασία μόνον ορισμένοι από τους παρεμβαίνοντες και, εν πάση περιπτώσει, ενόψει των όσων προτίθεμαι να αναπτύξω στη συνέχεια, θεωρώ ότι δεν είναι αναγκαίο να σταθώ στη σχετική επιχειρηματολογία. Υπογραμμίζω απλώς ότι διάφοροι παρεμβαίνοντες εκφράζουν την άποψη ότι δεν είναι σκόπιμο το Δικαστήριο να αποφανθεί επ' αυτού, ενώ η Γερμανική Κυβέρνηση, μολονότι επιχειρηματολογεί εκτενώς επί των επιμέρους κριτηρίων, αμφισβητεί ακόμη και το παραδεκτό του ερωτήματος, εκτιμώντας ότι θα έπρεπε να αποτελεί αντικείμενο όχι τόσο της ερμηνείας της οδηγίας όσο μάλλον της εφαρμογής του εθνικού δικαίου στη συγκεκριμένη περίπτωση. Εν πάση περιπτώσει, δεν προσφέρεται ως αντικείμενο της κρίσεως του Δικαστηρίου αλλά, μάλλον, της αποφάνσεως του a quo δικαστηρίου.

Εκτίμηση

32. Ερχόμενος στην εκτίμηση των υποβληθέντων ερωτημάτων, θεωρώ πρωτίστως ότι είναι δυσχερές να μη γίνει δεκτή η έννοια της «εύλογης αμοιβής» ως κοινοτικής, ενόψει του ότι γίνεται χρήση της σε μια οδηγία χωρίς καμία παραπομπή, άμεση ή έμμεση, στα εθνικά δίκαια ως προς την ερμηνεία της. Όπως υπογράμμισε επανειλημμένα το Δικαστήριο, «όπως προκύπτει από τις επιταγές τόσο της ομοιόμορφης εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου όσο και της αρχής της

ισότητας, στο περιεχόμενο μιας διατάξεως του κοινοτικού δικαίου μη παραπέμπουσας ρητώς στο δίκαιο των κρατών μελών για τον προσδιορισμό της εννοίας και του περιεχομένου της, πρέπει κατά κανόνα να αποδίδεται, εντός του συνόλου της Κοινότητας, αυτοτελής και ενιαία ερμηνεία προκύπτουσα από τα συμφραζόμενα της διατάξεως και τον επιδιωκόμενο με την εν λόγω κανονιστική ρύθμιση σκοπό» [11].

33. Τούτου δοθέντος, γεγονός είναι, εντούτοις, ότι ολίγα αναφέρονται ως προς τον ορισμό της εν λόγω εννοίας, δεδομένου ότι η οδηγία περιορίζεται στην επίκλησή της, χωρίς να δίδει με οποιονδήποτε τρόπο τον ορισμό της. Ούτε μπορεί να εκπλήσσει όντως το ότι λογίζεται ότι η ως άνω έννοια εδράζεται στην αντίληψη περί ευθυκρισίας και ότι, όπως υπογράμμισαν, έστω και με παραλλαγές, όλοι σχεδόν οι διάδικοι, η ευθυκρισία είναι εκ της φύσεώς της «ευρεία» έννοια, αποτελούσα έκφραση της γενικής αρχής της επιεικείας και της εξισορροπήσεως, και αφήνει ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως στο υποκείμενο που καλείται να την εφαρμόσει. Όπως υπογραμμίστηκε συναφώς ακόμη και κατά τη συζήτηση της παρούσας δίκης (εκ μέρους της Πορτογαλικής Κυβερνήσεως και εκείνης του Ηνωμένου Βασιλείου), η αναφορά στην ευθυκρισία σημαίνει ότι, υπό την επιφύλαξη βεβαίως της επιτεύξεως συμφωνίας μεταξύ των μερών, τα αντιτιθέμενα συμφέροντά τους αποτελούν αντικείμενο ρυθμίσεως από τον δικαστή με βάση τις ιδιομορφίες της συγκεκριμένης περιπτώσεως και όχι κανονιστικής φύσεως κριτήρια που προκαθορίζονται κατά τρόπο γενικό και αφηρημένο.

34. Επομένως, δεν εκπλήσσει, όπως προανέφερα, το γεγονός ότι η έννοια της «εύλογης αμοιβής» δεν αποτελεί αντικείμενο επί τούτου ορισμού της οδηγίας. Εκείνο, όμως, που αξίζει τον κόπο να υπογραμμιστεί είναι ότι, εκτός του ότι δεν δίδει τον εν λόγω ορισμό, η οδηγία δεν παρέχει ούτε τα στοιχεία εκείνα, άμεσα ή έμμεσα, περί των τυχόν κριτηρίων που είναι λυσιτελή για την εκτίμηση της «ευθυκρισίας» σε σχέση με την αμοιβή. Και τούτο σε αντίθεση με όσα συμβαίνει, επί παραδείγματι, στην ίδια οδηγία αναφορικά με την εκχώρηση του δικαιώματος εκμισθώσεως. Πράγματι, στην περίπτωση αυτή υποδεικνύεται τουλάχιστον ένα ενιαίο κριτήριο — έστω και γενικής εφαρμογής — για τον προσδιορισμό της εύλογης αποζημιώσεως υπέρ των δημιουργών και των καλλιτεχνών ερμηνευτών ή εκτελεστών (άρθρο 4, παράγραφος 1) [12], ήτοι το κριτήριο που συνίσταται στη σπουδαιότητα της συμβολής των εμπλεκομένων στο φωνογράφημα ή στην ταινία (δέκατη έβδομη αιτιολογική σκέψη) [13].

35. Αναφορές κριτηρίων που εφαρμόζονται για τον καθορισμό της δίκαιης αποζημιώσεως απαντούν και στην οδηγία 2001/29/ΕΚ

11 — Βλ., εσχάτως, αποφάσεις της 19ης Σεπτεμβρίου 2000, C-287/98, Linster (Συλλογή 2000, σ. I-6917, σκέψη 43), της 9ης Νοεμβρίου 2000, C-357/98, Yiadom (Συλλογή 2000, σ. I-9265, σκέψη 26), καθώς και την προγενέστερη απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 1984, 327/82, Ekro (Συλλογή 1984, σ. 107, σκέψη 11).

12 — Υπενθυμίζω ότι, σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, «αν ο δημιουργός ή ο καλλιτέχνης ερμηνευτής ή εκτελεστής έχει μεταβιβάσει ή εκχωρήσει το δικαίωμα εκμισθώσεως ενός φωνογραφήματος ή του πρωτοτύπου ή αντιγράφου ταινίας σε παραγωγό φωνογραφημάτων ή ταινιών, διατηρεί το δικαίωμα λήψεως εύλογης αμοιβής για την εκμίσθωση».

13 — Υπενθυμίζω ότι, σύμφωνα με την αιτιολογική αυτή σκέψη, «για την εύλογη αμοιβή πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η σπουδαιότητα της συμβολής των εμπλεκομένων δημιουργών και καλλιτεχνών ερμηνευτών ή εκτελεστών στο φωνογράφημα ή στην ταινία».

για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας [14], το άρθρο 5 της οποίας ορίζει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν την ελεύθερη χρήση για ιδιωτικούς σκοπούς αντικειμένων προστατευομένων από το δικαίωμα του δημιουργού ή από συγγενικά δικαιώματα, υπό τον όρο ότι καταβάλλεται στους δικαιούχους δίκαιη αποζημίωση. Ειδικότερα, αφενός, το εν λόγω άρθρο 5 ορίζει ρητώς, σε σχέση με μία από τις προβλεπόμενες περιπτώσεις, ότι για τον υπολογισμό της αποζημιώσεως «συνεκτιμάται η εφαρμογή ή όχι των τεχνολογικών μέτρων» προστασίας που προβλέπει η ίδια η οδηγία· αφετέρου, και κατά κανόνα, η τριακοστή πέμπτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας καταγράφει ορισμένα κριτήρια που μπορούν να ληφθούν υπόψη, έστω και όχι κατ' αποκλειστικότητα, κατά τον χρόνο καθορισμού του ύψους της δίκαιης αποζημιώσεως του άρθρου 5 [15].

36. Σε άλλες περιπτώσεις, αντιθέτως, ο κοινοτικός νομοθέτης έκρινε ότι δεν συνέτρεχε η ανάγκη υποδείξεως ενιαίων κριτηρίων εφαρμογής, όπως συμβαίνει με την οδηγία 93/83/ΕΟΚ, η οποία αφορά την προστασία του δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων λόγω δορυφορικής ή καλωδιακής αναμεταδόσεως [16], η οποία περιορίζεται στο να επεκτείνει την εφαρμογή του άρθρου 8 της οδηγίας 92/100 και σε παρόμοιες μορφές παρουσιάσεως στο κοινό.

37. Μπορεί, ως εκ τούτου, να συναχθεί ότι, όπου το έκρινε αναγκαίο ή σκόπιμο, ο κοινοτικός νομοθέτης παρενέβη για έννοιες καθ' όλα ανάλογες προς εκείνη, η ερμηνεία της οποίας τίθεται εν προκειμένω. Αντίθετα, εκεί όπου σιωπά, όπως στα πλαίσια της παρούσας δίκης, πρόθεσή του ήταν να παράσχει ευρύτερο περιθώριο ελευθερίας στα κράτη μέλη, εκτιμώντας προφανώς ότι δεν ήταν αναγκαία ή σκόπιμη περισσότερο προωθημένη εναρμόνιση του ζητήματος. Αφετέρου, δεν πιστεύω ότι εναπόκειται στο Δικαστήριο να υποκαταστήσει τον κοινοτικό νομοθέτη, καθορίζοντας το ίδιο ενιαία κριτήρια που δεν επέβαλε εκείνος και περιορίζοντας με τον τρόπο αυτό, χωρίς δικαιολογητική βάση, την ελευθερία των κρατών μελών.

38. Κατόπιν των γενικολογιών αυτών, επιβάλλεται και η διευκρίνιση ότι η εν λόγω ελευθερία δεν είναι απεριόριστη αφ' ης στιγμής ασκείται πάντοτε σε σχέση με την εφαρμογή μιας κοινοτικής εννοίας και, υπό την έννοια αυτή, υπό τον έλεγχο των κοινο-

14 — Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001 (ΕΕ L 167, σ. 10).

15 — Συγκεκριμένα, προβλέπεται ότι: «κατά τον καθορισμό της μορφής, των λεπτομερειών καταβολής και του ενδεχομένου ύψους αυτής της δίκαιης αποζημιώσεως θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι συνθήκες κάθε περιπτώσεως [, ενώ] για την αξιολόγηση των στοιχείων αυτών, πολύτιμο κριτήριο αποτελεί η πιθανή ζημία των δικαιούχων από τη συγκεκριμένη πράξη. Όταν έχει ήδη καταβληθεί στους δικαιούχους αμοιβή υπό κάποια άλλη μορφή, λ.χ. ως τμήμα των τελών εκδόσεως αδείας, πιθανόν να μην οφείλεται ειδική ή χωριστή πληρωμή. Για τον καθορισμό του ύψους της δίκαιης αποζημιώσεως θα πρέπει να λαμβάνεται πλήρως υπόψη ο βαθμός χρήσεως των μέτρων τεχνολογικής προστασίας που αναφέρονται στην παρούσα οδηγία. Σε ορισμένες περιπτώσεις όπου η ζημία του δικαιούχου θα ήταν ασήμαντη, πιθανώς να μην προκύπτει υποχρέωση πληρωμής».

16 — Οδηγία 93/83/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Σεπτεμβρίου 1993, περί του συντονισμού ορισμένων κανόνων όσον αφορά το δικαίωμα του δημιουργού και τα συγγενικά δικαιώματα που εφαρμόζονται στις δορυφορικές ραδιοτηλεοπτικές μεταδόσεις και την καλωδιακή αναμετάδοση (ΕΕ L 248, σ. 15).

τικών οργάνων, ειδικότερα δε του Δικαστηρίου.

39. Πρόκειται στην πραγματικότητα, όπως υπενθυμίζει η Ολλανδική Κυβέρνηση, για κατάσταση που δεν διαφέρει από εκείνη που απαντά σε σχέση με διάφορες άλλες χρησιμοποιούμενες από το κοινοτικό δίκαιο έννοιες, ο ορισμός των οποίων δεν δίδεται αλλ' επαφίεται σε μεγάλο βαθμό στις εθνικές έννομες τάξεις. Αυτό συμβαίνει, επί παραδείγματι, για να υπενθυμίσω και πάλι τις παρατηρήσεις της Ολλανδικής Κυβερνήσεως, με την έννοια της δημοσίας τάξεως, ειδικότερα όταν γίνεται μνεία της από το άρθρο 39 ως περιορισμός της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων. Σύμφωνα με τη γνωστή νομολογία Van Duyn και Rutili, ως εκ της φύσεώς της, η έννοια αυτή παραπέμπει στις κυριαρχικές αρμοδιότητες των κρατών μελών και ως εκ τούτου στο εσωτερικό δίκαιό τους. Ομοίως, όπως υπογράμμισε το Δικαστήριο με τις ανωτέρω αποφάσεις, «τα κράτη μέλη εξακολουθούν, κατ' ουσίαν, να είναι ελεύθερα να καθορίζουν, σύμφωνα με τις εθνικές ανάγκες τους, τις απαιτήσεις δημοσίας τάξεως» [17] δοθέντος ότι οι ανάγκες αυτές «ποικίλλουν ανάλογα με τη χώρα και τη χρονική περίοδο» [18]. Εντούτοις, ως εκ του ότι εντάσσεται «στο κοινοτικό πλαίσιο» και ότι περιορίζει θεμελιώδη αρχή της Συνθήκης, εν προκειμένω, την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, η ελευθερία των κρατών μελών να καθορίζουν τις επιταγές της εθνικής δημοσίας τάξεώς τους δεν μπορεί να εκφεύγει του ελέγχου και των περιορισμών του κοινοτικού δικαίου [19].

17 — Προαναφερθείσα απόφαση Rutili, σκέψη 26.

18 — Προαναφερθείσα απόφαση Van Duyn, σκέψη 18.

19 — Προαναφερθείσα απόφαση Rutili, σκέψη 27.

40. Κατά την άποψή μου, ανάλογες σκέψεις μπορούν να διατυπωθούν και όσον αφορά την έννοια της «εύλογης αμοιβής» του άρθρου 8 της οδηγίας. Η αναγνωριζόμενη συναφώς στα κράτη μέλη ελευθερία πρέπει συνεπώς να ασκείται υπό τον έλεγχο των κοινοτικών οργάνων, με σεβασμό των προϋποθέσεων και των ορίων που θέτει η οδηγία, καθώς και, γενικότερα, των αρχών και του συστήματος της Συνθήκης.

41. Με τη συγκεκριμενοποίηση των στοιχείων αυτών, νομίζω πρωτίστως ότι είναι προφανές ότι ο προσδιορισμός της «εύλογης αμοιβής» δεν μπορεί να χωρεί εκ μέρους κράτους μέλους κατά παράβαση γενικής αρχής του κοινοτικού δικαίου.

42. Ειδικότερα, όπως υπογραμμίζει ορθά η Φινλανδία, το επί του θέματος πεδίο δράσεως των εθνικών εννόμων τάξεων περιορίζεται από την ανάγκη διαφυλάξεως της εφαρμογής της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας, όπως προβλέπει το άρθρο 12 ΕΚ, και συγκεκριμενοποιείται ακολούθως, όσον αφορά ειδικότερα το υπό κρίση ζήτημα, μέσω των αφορωσών την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των προσώπων και των υπηρεσιών διατάξεων.

43. Εξάλλου, η απαγόρευση διακρίσεων με βάση την ιθαγένεια προσλαμβάνει, στο συγκεκριμένο ζήτημα, ευρύτερο πεδίο εφαρμογής έναντι εκείνου που επιβάλλεται αποκλειστικά από το άρθρο 12 ΕΚ. Πράγματι, όσον αφορά την προστασία των συγγενικών δικαιωμάτων, η εν λόγω απαγόρευση επεκτείνεται σε ορισμένα υποκείμενα, τα οποία, μολονότι είναι πολίτες τρίτων χωρών, οπότε δεν προστατεύονται κατά το άρθρο 12 ΕΚ, απολαύουν της προβλεπόμενης από τη συμφωνία TRIPS του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου και της Συμβάσεως της Ρώμης προστασίας.

44. Πράγματι, ως γνωστόν, η συμφωνία TRIPS δεσμεύει την Κοινότητα και όλα τα κράτη μέλη της κατά τρόπον ώστε, χωρίς να θίγονται από το ζήτημα του αμέσου αποτελέσματος της συμφωνίας, οι κανόνες περί εθνικής μεταχειρίσεως που αυτή προβλέπει αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του δικαίου, την τήρηση του οποίου καλείται να εξασφαλίσει το Δικαστήριο κατά την έννοια του άρθρου 220 ΕΚ. Μέσω, λοιπόν, της παραπομπής διά του άρθρου 1, παράγραφος 3, αυτής, η εν λόγω συμφωνία ενσωματώνει τα άρθρα 2, 4 και 5 της Συμβάσεως της Ρώμης, τα οποία προβλέπουν την εφαρμογή της αρχής της εθνικής μεταχειρίσεως σε ευρεία κατηγορία υποκειμένων και καταστάσεων που δεν εμφανίζουν στενό δεσμό με την Κοινότητα, όπως η ιθαγένεια ή η εγκατάσταση, και που ως εκ τούτου δεν προστατεύονται κατ' αρχήν δυνάμει του άρθρου 12 ΕΚ. Επίσης, με βάση τις προαναφερθείσες συμβατικές διατάξεις, πέραν εκείνων του άρθρου 12 ΕΚ, περιορίζεται η ελευθερία δράσεως των κρατών μελών κατά την εφαρμογή της οδηγίας, και ειδικότερα του άρθρου 8, παράγραφος 2, αυτής.

45. Τούτο ισχύει σε σχέση με τις γενικές αρχές. Πάντως, πιστεύω ότι τα στοιχεία, βάσει των οποίων μπορεί να περιοριστεί το περιθώριο εκτιμήσεως που διαθέτουν τα κράτη μέλη, μπορούν να συναχθούν και από το σύστημα της οδηγίας, ειδικότερα δε από την ανάγκη διαφυλάξεως της πρακτικής αποτελεσματικότητάς της.

46. Υπό το πρίσμα αυτό, νομίζω ότι μπορεί πρωτίστως να υποστηριχθεί ότι είναι αδύνατος ο χαρακτηρισμός της αμοιβής ως εύλογης εφόσον θίγει, ως εκ του αποτελέσματός της, το επιδιωκόμενο με την οδηγία αποτέλεσμα, ειδικότερα δε εκείνο του άρθρου 8, παράγραφος 2, αυτής. Πράγματι, εφόσον η διάταξη αυτή σκοπεί στο να διασφαλίσει υπέρ των δικαιούχων «αμοιβή» για τις πράξεις εκμεταλλεύσεως στις οποίες αναφέρεται, νομίζω ότι είναι προφανές ότι, όσον αφορά τον «εύλογο» χαρακτήρα της, η αμοιβή πρέπει να είναι πάντοτε αποτελεσματική και ουσιώδης, ώστε να αποφεύγεται ο κίνδυνος αποδυναμώσεως του αναγνωριζομένου υπέρ του καλλιτέχνη ερμηνευτή ή εκτελεστή και του παραγωγού δικαιώματος. Με άλλους λόγους, όπως υπογράμμισε ορθά η Ολλανδική Κυβέρνηση, η εκτίμηση των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως δεν μπορεί να αφορά, παρά μόνο σε όλως εξαιρετικές περιπτώσεις, στον καθορισμό του ύψους της ανταποδόσεως σε συμβολικό απλώς επίπεδο, γεγονός που ισοδυναμεί εντέλει με άρνηση του δικαιώματος για αμοιβή.

47. Κατά την άποψή μου, το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνεται, ακόμη και υπό το φως της έβδομης αιτιολογικής σκέψεως της οδηγίας, σύμφωνα με την οποία η έννομη προστασία των καλλιτεχνών ερμηνευτών ή εκτελεστών και των παραγωγών, όπως προβλέπει στο σύνολό της η οδηγία, σκοπεί στη διασφάλιση ενδεδειγμένου ύψους εισοδήματος για τους πρώτους και απόσβεση των επενδύσεών τους για τους δευτέρους. Εξάλλου, η κατά το άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας αμοιβή πρέπει να είναι τέτοια, ώστε να συμβάλλει αποτελεσματικά στην εισοδηματική ικανότητα εκ της καλλιτεχνικής δράσεως και παραγωγής.

48. Θα μπορούσε κάλλιστα να τεθεί το ερώτημα αν πρέπει να ληφθεί υπόψη ο σκοπός αυτός, ώστε να μπορεί να αποτελέσει *αποκλειστικό* μέτρο προσδιορισμού της εύλογης αμοιβής. Εντούτοις, κατά του συμπεράσματος αυτού συνηγορεί το γεγονός ότι η εισοδηματική ικανότητα της καλλιτεχνικής και παραγωγικής δράσεως διασφαλίζεται μέσω ενός συνόλου μέτρων που θεσπίζει η οδηγία υπέρ των καλλιτεχνών ερμηνευτών ή εκτελεστών και τούτο διασφαλίζεται, ειδικότερα, εκ πρώτης όψεως και κατά κανόνα, χάρη στα αποκλειστικά δικαιώματα που αναγνωρίζονται στα ανωτέρω υποκείμενα, όπως είναι το δικαίωμα εκμισθώσεως και δανεισμού κατά το άρθρο 2[20], το δικαίωμα υλικής ενσωματώσεως του άρθρου 6[21], το δικαίωμα αναπαραγωγής του άρθρου 7[22] και το δικαίωμα μεταδόσεως ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών και *ζωντανής* παρουσιάσεως στο κοινό του άρθρου 8, παράγραφος 1, της οδηγίας. Αντίθετα, η ραδιοφωνική μετάδοση ή η παρουσίαση στο κοινό από φωνογράφημα, το οποίο έχει ήδη αποτελέσει αντικείμενο εκτελέσεως για εμπορικούς σκοπούς, δεν αποτελεί αντικείμενο αποκλειστικού δικαιώματος («δικαίωμα συναινέσεως ή απαγορεύσεως», κατά την έκφραση της οδηγίας) του ερμηνευτή, αλλ' ούτε και του παραγωγού (άρθρο 8, παράγραφος 1). Επομένως, το δικαίωμα λήψεως εύλογης αμοιβής, που προβλέπει για τις περιπτώσεις αυτές το άρθρο 8, παράγραφος 2, είναι απλώς παρεπόμενο στοιχείο του συστήματος των εγγυήσεων της εισοδηματικής ικανότητας, κατ' ακολουθίαν προς την «ασθενή» φύση του εν λόγω δικαιώματος έναντι των προαναφερθέντων αποκλειστικών δικαιωμάτων.

49. Εντέλει, εκτιμώ ότι μπορώ να συναγάγω ότι η έννοια της «εύλογης αμοιβής» του άρθρου 8, παράγραφος 2, της οδηγίας είναι έννοια του κοινοτικού δικαίου, πλην όμως η οδηγία δεν καθορίζει ενιαία κριτήρια για τον καθορισμό του ύψους της. Τα κράτη μέλη διατηρούν, ως εκ τούτου, την ελευθερία καθορισμού παρομοίων κριτηρίων, στα πλαίσια, πάντως, του σεβασμού των σκοπών της οδηγίας και των αρχών του κοινοτικού δικαίου.

20 — Υπενθυμίζω ότι, σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, «το αποκλειστικό δικαίωμα συναινέσεως ή απαγορεύσεως για την εκμίσθωση και τον δανεισμό ανήκει:
[...]
— στον καλλιτέχνη ερμηνευτή ή εκτελεστή, όσον αφορά τις υλικές ενσωματώσεις της εκτελέσεώς του,
— στον παραγωγό φωνογραφημάτων, όσον αφορά τα φωνογραφήματά του, [...]».

21 — «Τα κράτη μέλη παρέχουν στους καλλιτέχνες ή εκτελεστές το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν την υλική ενσωμάτωση των εκτελέσεών τους».

22 — «Τα κράτη μέλη παρέχουν το αποκλειστικό δικαίωμα συναινέσεως ή απαγορεύσεως για την άμεση ή έμμεση αναπαραγωγή:
— στους καλλιτέχνες ερμηνευτές ή εκτελεστές για την υλική ενσωμάτωση των εκτελέσεών τους,
— στους παραγωγούς φωνογραφημάτων, για τα φωνογραφήματά τους».

Πρόταση

50. Ενόψει των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει επί των προδικαστικών ερωτημάτων υπό την έννοια ότι η «εύλογη αμοιβή», κατά το άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας είναι κοινοτική έννοια, πλην όμως η οδηγία δεν καθορίζει ενιαία κριτήρια για τον καθορισμό του ύψους της. Τα κράτη μέλη διατηρούν, ως εκ τούτου, την ελευθερία καθορισμού παρομοίων κριτηρίων, στα πλαίσια, πάντως, του σεβασμού των σκοπών της οδηγίας και των αρχών του κοινοτικού δικαίου.